

з метою з'ясування чинників, що впливають на якість знання учнями навчального предмета і сформованість певних компетентностей [4].

Передбачається, що наступні цикли дослідження відбуватимуться кожні два роки (у 2020, 2022 та 2024 роках).

Як повідомляється на сайті Українського центру оцінювання якості освіти [1], дані, одержані за підсумками проведеного моніторингового дослідження, дадуть можливість визначити рівень сформованості читацької та математичної компетентностей у випускників початкової школи, які навчались за старим Державним стандартом початкової освіти й старими навчальними програмами. Ця інформація в наступних циклах дослідження буде використана для порівняльного аналізу показників, визначення тенденцій і змін, що матимуть місце в результаті запровадження нового Державного стандарту та нових програм, прийнятих на його основі. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальна інформація. Український центр оцінювання якості освіти [Електронний ресурс]. URL : <http://testportal.gov.ua/zagalna-informatsiya-pochatkova/>.
2. Звіт про результати першого циклу загальнодержавного моніторингового дослідження якості початкової освіти «Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти» 2018 р. Частина II. Математика / Український центр оцінювання якості освіти. Київ, 2019. 169 с. [207 с. із додатками]. URL : http://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/01/2019_ZVIT_MDYAPO_MATEMATYKA.pdf.
3. Звіт про результати першого циклу загальнодержавного моніторингового дослідження якості початкової освіти «Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти» 2018 р. Частина III. Читання / Український центр оцінювання якості освіти. Київ, 2019. 252 с. [340 с. із додатками]. URL : http://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/2018_ZVIT_MDYAPO_CHYTANNYA_Sajt-1.pdf.
4. Онищенко О. Тетяна Вакулєнко: «Ми проводимо дослідження якості початкової освіти, якого на загальнодержавному рівні ніколи раніше не проводилося». *Дзеркало тижня. Україна*. № 21. URL : <https://dt.ua/EDUCATION/tetyanavakulenko-mi-provodimo-doslidzhennya-yakosti-pochatkovoyi-osviti-yakogo-na-zagalnoderzhavnomu-rivni-nikoli-ranishe-ne-provodilosya-279503.html>.
5. У травні проведуть перший моніторинг якості початкової освіти. URL : <http://nus.org.ua/news/u-travni-provedut-pershij-monitoring-yakosti-pochatkovoyi-osvity/>.

Шевченко Світлана Миколаївна,

*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу історії
та філософії освіти Інституту педагогіки НАПН України*

РОЗВИТОК НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИХ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ ДІТЕЙ

ІЗ ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ (1991–2000)

Після здобуття Україною незалежності розпочався новий етап розвитку українського суспільства. За роки незалежності в Україні створені правові основи державної національної політики, яка будується на принципах рівності соціальних, культурних прав і свобод усіх громадян, що знайшли відображення в Декларації прав національностей України (1991), Законах України «Про освіту» (1991, 2017), «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» (1991, 2004), «Про загальну середню освіту» (1999), «Про охорону дитинства» (2001), «Про освіту осіб, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку (спеціальну освіту)» (2007), Конституції України (1996), Національної доктрини розвитку освіти (2002) та ін. Глибоке осмислення проблеми історії розвитку дітей із особливими потребами, які проживають на теренах України, зумовлене необхідністю розробки практичних рекомендацій з формування програм для дітей із порушеннями слуху, зору, інтелектуальних вад тощо, підготовки законодавчих і нормативних актів, створення сприятливих умов для них в українському суспільстві.

Історіографічний аналіз показав, що у різні часи дослідники зверталися до проблеми розвитку навчально-виховних закладів для дітей із особливими потребами в УРСР. Зокрема, такі науковці, як В. Засенко, Є. Синьов, С. Кульбіда, С. Литовченко, О. Таранченко, С. Федоренко, М. Ярмаченко та ін. Питання теорії і історії організації спеціального навчання і виховання дітей з порушенням слуху і глухих, завжди були предметом багатьох досліджень (В. Бондаря, В. Засенка, Є. Синьова, В. Шевченка, Л. Фомічової, М. Ярмаченка та ін.).

З'ясовано, що в 1991–2000 рр. функціонувала досить розгалужена і диференційована система навчально-виховних (корекційних) закладів, реабілітаційних і медико-педагогічних центрів, навчально-виховних комплексів, спеціальних шкіл (шкіл-інтернатів), спеціальних (корекційних) класів при середніх закладах освіти. Спеціальні школи були треступеневими: «1 ступінь — початкова школа, що забезпечує початковий рівень загальної середньої освіти; 2 ступінь — основна школа, що забезпечує неповну загальну середню освіту; 3 ступінь — старша школа, що забезпечує повну загальну середню освіту» [2, с. 3]. Відповідно до особливостей психофізичного розвитку дітей функціонували такі основні види спеціальних шкіл (шкіл-інтернатів): **для глухих дітей** — I–III ступенів (I ступінь — підготовчий клас, 1–4 класи, II ступінь — 5–10 класи, III ступінь — 11–13 класи); **дітей зі зниженим слухом** — I–III ступенів (I ступінь — підготовчий клас, 1–4 класи, II ступінь — 5–10 класи, III ступінь — 11–13 класи); **сліпих дітей** — I–III ступенів (I ступінь — підготовчий клас, 1–4 класи, II ступінь — 5–10 класи, III ступінь — 11–13 класи); **дітей зі зниженим зором** — I–III ступенів (I ступінь — підготовчий клас, 1–4 класи, II ступінь — 5–10 класи, III ступінь — 11–13 класи); **дітей з порушеннями опорно-рухового апарату** — I–III ступенів (I ступінь — підготовчий клас, 1–4 класи, II ступінь — 5–10 класи, III ступінь — 11–13 класи); **дітей з важкими порушеннями мовлення** — I–II ступенів (I ступінь — підготовчий клас, 1–4 класи, II ступінь — 5–10 класи); **дітей із затримкою психічного розвитку** — I–II ступенів (I ступінь — підготовчий клас, 1–4 класи, II ступінь — 5–9 класи); **розумово відсталих дітей** — I–II ступенів (I ступінь — підготовчий клас, 1–4 класи, II ступінь — 5–9 (10) класи) [2, с. 5]. Встановлено, що в 1990/91 н.р. кількість I–III ступеня спеціальних шкіл (шкіл-інтернатів), на початок навчального року складала 10318 (навчалось учнів 5821) у 1995/96 н.р. їх було — 11612 (6005), а в 2000/01 н.р. їх кількість збільшилася до 12157 (5764); 1990/91 н.р. кількість I–III ступеня шкіл соціальної реабілітації складала — 411 (85) у 1995/96 н.р. — 398 (69) і в 2000/01 н.р. шкіл стало — 402 (69) [1, с. 414]. Аналіз кількості спеціальних шкіл показує, що у цей час їх мережа зростала.

Визначено, що в Україні забезпечувалося право осіб з особливими потребами на задоволення освітніх потреб. Спеціальні заклади формувалися відповідно до освітніх запитів «дітей з вадами у фізичному або розумовому розвитку у загальній освіті, соціальній допомозі і реабілітації», передбачали створення умов для надання таким осо-

бам освітніх, медичних, соціальних послуг та сприяли інтеграції їх в соціум [2, с. 1]. Зміст освіти, як і в масовій школі, охоплював різні види знань, елементарних понять і термінів, і зв'язків між ними, сприяв озброєнню учнів деякими вміннями самостійної пізнавальної і практичної діяльності, формував різні компетенції, необхідні учневі для життя і діяльності в суспільстві. Особливо надавалася допомога учням з комбінованими дефектами: організовувалися спеціальні класи (з вадами слуху або зору у поєднанні з розумовою відсталістю, затримкою психічного розвитку або порушеннями опорно-рухового апарату). Наповнюваність класів, учнів з комбінованими дефектами, складала до 6 чоловік. Навчально-виховний процес у спеціальній школі здійснювався диференційовано з урахуванням структури дефекту, психофізичного стану, індивідуальних особливостей і можливостей учня. Важливо було те, що для здобуття середньої освіти дітей з особливими потребами працювала старша школа з тривалістю навчання 2 роки, а для розвитку здібностей дітей з вадами фізичного розвитку були відкриті: гімназії-інтернати, ліцеї-інтернати; класи художньо-естетичного, музичного, трудового, спортивного та інших профілів, термін навчання в них збільшувався на 1 рік. До цих класів учні зараховувалися на конкурсній основі.

Доведено, що в спеціальній школі, залежно від типу, проводилися корекційно-відновлювальні заняття з предметно-практичного навчання, лікувальної фізкультури, логопедії, ритміки, соціально-побутової, просторової орієнтації, розвитку слухового, зорового, дотикового сприймання та комунікативної діяльності, формування вимови і мови з метою корекції первинних і вторинних порушень, розширення досвіду соціально-психологічної адаптації. Таким чином відбувалося забезпечення відповідних умов для надання реабілітаційної допомоги, організації професійно-трудової підготовки, навчання і відпочинку, що було одним із показників розвитку освіти спеціальних шкіл у досліджуваній період. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Освіта. Державна служба статистики України за 2013 р. / за ред. Осауленко О.Г. Київ, 2014. 533 с.
2. Про затвердження «Положення про спеціальну загальноосвітню школу-інтернат (школу, клас) України для дітей з вадами фізичного або розумового розвитку» № 136 від 13.05.93 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1219-08>